

H.NURMATOV, N.NORXO‘JAYEV

MUSIQA

3-sinf uchun darslik

Qayta ishlangan 11-nashri

O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi
nashrga tavsiya etgan

G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2019

UO'K 372.878(075)
KBK 85.31 ya 72
N 26

Taqrizchilar:

R.Abdullayev – O'zbekiston bastakorlar uyushmasining raisi, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi, bastakor;

Z.Zokirova – Toshkent shahar Yunusobod tumanidagi 17-umumta'lim maktabining musiqa madaniyati fani o'qituvchisi;

Sh.Hakimova – Toshkent shahar Chilonzor tumanidagi 281-umumta'lim maktabining musiqa madaniyati fani o'qituvchisi.

– Ustozingiz ijrosida tinglang!

– Ustozingiz yordamida kuylang!

– Dars tugadi.

**Respublika maqsadli kitob jamg'armasi
mablag'lari hisobidan chop etildi.**

H.Nurmatov, **N.Norxo'jayev.**

Musiqa: 3-sinf uchun darslik. Qayta ishlangan 11-nashri. – T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2019. — 108 b.

UO'K 372.878(075)
KBK 85.31 ya 72

ISBN 978-9943-5550-2-0

© **H.Nurmatov**, **N.Norxo'jayev.**
© **G'afur G'ulom** nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2019

SO‘ZBOSHI

Aziz o‘quvchi! Qo‘lingizdagi «Musiqqa» darsligi ko‘plab boshqa darsliklar qatori Istiqlol sharofati ila chop etilib, Mustaqillik ne‘matiga aylandi.

Siz uchun har bir darslik va o‘quv adabiyotlari o‘z o‘rnida aziz, chunki ular bilim va tafakkuringizni o‘stiradi, istiqbol sari yetaklaydi.

Musiqqa insonni g‘aroyib kuy va ohanglar dunyosiga boshlaydi, his-tuyg‘ularini noziklashtiradi, didini charxlaydi, go‘zallikni sevishga o‘rgatadi.

Siz 3-sinfda musiqqa ohanglarini diqqat bilan tinglash hamda qo‘shiqlarni yoqimli, xushohang qilib kuylash malakalarini o‘zlashtirasiz, yangi bastakorlarning ijodi bilan tanishasiz, musiqiy ko‘nikmalaringizni yanada boyitasiz.

Yil davomida kuylaydigan qo‘shiqlaringiz ona-Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalaydi. Baxtli bolalik mavzularini tarannum etadi. Shuning uchun ham kuy va qo‘shiqlar mazmunini chuqurroq anglang, so‘z va ohang birligini idrok eting, ifodali va xushohang tarzda ijro etish malakasini yanada puxtaroq o‘zlashtirib olishga erishing.

Musiqqa va qo‘shiq dilingizga bahra bersin, qalbingizga sevinch va quvonch baxsh etsin, o‘qish va faoliyatingizda Sizga doimo hamroh bo‘lsin.

Mualliflar

BIRINCHI CHORAK

QO'SHIQ KUYLASH QOIDALARI

1. Qo'shiq kuylaganda gavdani to'g'ri va erkin tuting.

2. Qo'shiq kuylaganda tekis nafas oling, kiftlaringiz ko'tarilmasin. Nafasni tejab, jumla oxiriga qadar bir me'yorda yetkazing.

3. Qo'shiqdagi unli tovushli bo'g'inlarni cho'zibroq, undosh tovushli bo'g'inlarni esa tez va burro talaffuz eting.

4. Tovushingizni yengil va yoqimli chiqarishga, qo'shiqlarni esa ifodali aytishga o'rganing.

5. Har bir qo'shiqni tushunib aytishga o'rganib boring.

6. Xor bo'lib qo'shiq aytganda ko'pchilikning ovozigga quloq soling va o'zingizning ovozingiz ajralib qolmasligiga e'tibor bering.

7. O'qituvchining qo'l harakatiga diqqat bilan qarang va barcha ishoralarini aniq bajarishga odatlaning.

8. Ovozingiz baxt-u boyligingiz ekanligini unut-mang. Uni doimo ehtiyot qiling, avaylab asrang. Sog'lom va jarangli ovoz bilan aytilgan yaxshi so'z ham, yaxshi qo'shiq ham dil rohati ekanligini unut-mang.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING DAVLAT MADHIYASI

Abdulla Oripov so'zi

Mutal (Mutavakkil) Burhonov
musiqasi

Tantanavor

f

1. Ser- qu- yosh, hur

f

o'l- kam, el- ga baxt, na-

ff

jot, Sen o'- zing do'st- lar- ga

yo'l- dosh, meh- ri- bon! Meh- ri-

p

bon! Yash- na- gay to- a- bad il-

f *mf*

mu fan, i- jod, Shuh- ra- ting por- la-

sin to- ki bor ja- hon!

OI- tin bu vo- diy- lar —

jon O'z- be- kis- ton, Aj- dod-

lar mar- do- na ru- hi sen- ga yor! U- lug'

xalq qud- ra- ti jo'sh ur- gan za- mon, O- lam-

ni mah- li- yo ay- la- gan di- yor! Bag'- ri

gan di- yor.

1. Serquyosh, hur o'lkam, elga baxt, najot,
Sen o'zing do'stlarga yo'ldosh, mehribon!
Yashnagay toabad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

Naqarot:

Oltin bu vodiylar – jon O'zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

2. Bag'ri keng o'zbekning o'chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo'r qanot!
Istiqlol mash'ali, tinchlik posboni,
Haqsevar, ona yurt, mangu bo'l obod!

Naqarot:

Oltin bu vodiylar – jon O'zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

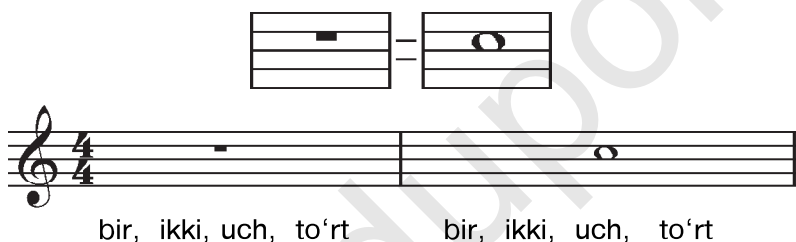
PAUZALAR

BUTUN PAUZA

Qo'shiq yoki kuyning biron yerida tovushlarning to'xtashi yoki tinishi zarur bo'lsa, pauzalardan (tinish belgilaridan) foydalaniladi.

Notalar cho'zimi har xil bo'lganidek, pauzalar ham har xil cho'zimda bo'ladi.

Butun pauza butun notaga teng bo'lgani holda mana bunday yoziladi:

The diagram shows two staves. The first staff has a whole rest (a horizontal bar) on the second line. The second staff has a whole note (a circle with a stem) on the second line. Below this, a musical staff in 4/4 time shows a whole rest for the first measure and a whole note for the second measure. The notes are labeled 'bir, ikki, uch, to'rt' for the first measure and 'bir, ikki, uch, to'rt' for the second measure.

YARIMTALIK PAUZA

Yarimtalik pauza yarimtalik notaga teng.

Yarimtalik pauza mana bunday yoziladi:

The diagram shows two staves. The first staff has a half rest (a horizontal bar) on the second line. The second staff has a half note (a circle with a stem) on the second line.

Quyidagi mashqni yarimtalik pauzalarga rioya qilib aytamiz:

A musical staff in 4/4 time showing a sequence of half notes with half rests. The notes are labeled 'do - re - mi - fa - sol - lya - si'.

NAQSH OLMALAR

Rauf Tolib she'ri

Nadim Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

Ol-ma-lar, naqsh ol-ma-lar, Tob-la-na-di qu- yosh - da.

Ol-ma-lar, naqsh ol-ma-lar, Ko'z o-la-di qa -rash - da.

Ol-ma-lar, naqsh ol-ma-lar, Ol-ma-lar, naqsh ol-ma-lar,

Yu-zi-da nur o'r-ma-lar. Ol-ma-lar, naqsh ol-ma-lar,

Pi-yo-la-day yi-rik dir. Ol-ma-lar, naqsh ol-ma-lar,

Meh-na-tim-ga ko'-rik - dir. Ol-ma-lar, naqsh ol-ma-lar,

Ol-ma- lar, naqsh ol-ma-lar, Yu-zi-da nur o'r-ma-lar

Ol-ma- lar, naqsh ol-ma-lar, Yu-zi-da nur o'r-ma-lar.

SALOM, MAKTAB

Egam Rahimov she'ri

Jaloliddin Najmiddinov musiqasi

O'rtacha tez

Sa-lom, mak-tab, jon mak-tab, Se-ni se-va-
man maq-tab. Biz-ga o-chiq qu-cho-g'ing,
Yo-ning-da gul-zor bo-g'ing, zor bo-g'ing.

1. Salom, maktab, jon maktab,
Seni sevaman maqtab.
Bizga ochiq quchog'ing,
Yoningda gulzor – bog'ing.
2. Mana qo'limda kitob,
O'qish kitob ham hisob.
Sharillatib o'qiyman,
Bilag'on bo'lay deyman.
3. Qalam, ruchkam bor, mana,
Yozaman dona-dona.
Xatim bo'lsin chiroyli,
Kulib tursin naq oydek.
4. Salom, maktab, jon maktab,
Qo'shiq aytaman maqtab.
Men ham belcha ushlayman,
Gul bog'ingda ishlayman.

ESLANG

Quyidagi kuy parchalarini nota nomlari bilan aytib ko'rsangiz, o'zingiz o'rgangan qo'shiqlaringizni bilib olasiz:

O'rtacha tez

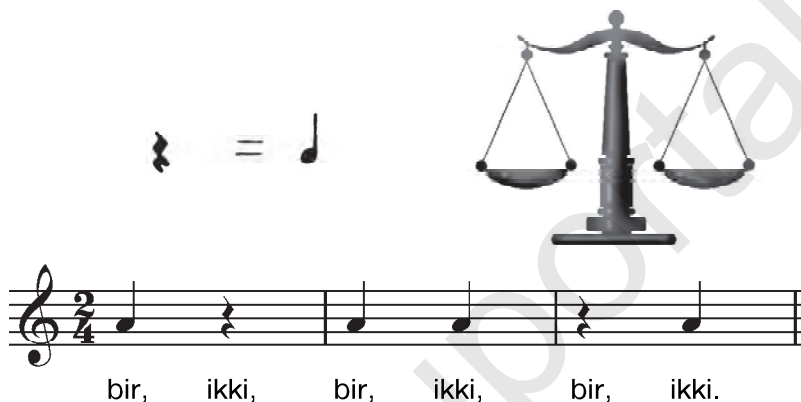
Shoshilmay

CHORAK VA NIMCHORAK PAUZALAR

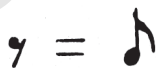
Chorak pauza ham chorak nota singari o'z cho'zim va o'lchoviga ega.

Chorak pauza chorak notaga teng bo'lgani holda mana bunday yoziladi:

bir, ikki, bir, ikki, bir, ikki.

Nimchorak pauza nimchorak notaga teng. Nimchorak pauza mana bunday yoziladi:

Quyidagi mashqni nimchorak pauzalarga rioya qilib aytamiz:

Quvnoq

Chaq- qon, chaq- qon kuy- lay- miz.

Ra- von, ra- von kuy- lay- miz.

Musiqa asaridagi pauzalar turlicha bo'lishini bil- dingiz. Quyidagi kuyni tinglang, undagi chorak pau- zaning muntazam takt boshida kelishiga e'tibor qiling:

FERUZA

G'ulomjon Ro'ziboyev musiqasi

Yengil

mf mf

mp mf

mf

DIYOR MADHI

Habib Rahmat she'ri

Nadim Norxo'jayev musiqasi

♩ Kuychan

O- na -Va- tan er- ta- si, Ke- la- jak- ning me- va-

si, Bi- lim, hu- nar e- ga- si

Biz bo'-la-miz al- bat-ta, Ni- yat-lar ul- kan, kat- ta.

A - - -

Ni-yat-lar ul- kan, kat- ta.

1. Ona-Vatan ertasi,
Kelajakning mevasi,
Bilim, hunar egasi
Biz bo'lamiz albatta,
Niyatlar ulkan, katta.
2. Orzularim uch berar,
Diyor mehri kuch berar,
Dilda yorug' tuyg'ular,
Yorug'likka oshnamiz,
Ezgu ishga tashnamiz.
3. Dovrug'lidir Vatanim,
Obro'lidir Vatanim.
Dunyodagi chamanim
Ko'z qoramdek saqlayman,
Ishonchingni oqlayman.
4. Temur bobom dilda bor,
O'lkam bo'lur gul, obod,
Bayroqni tutib ozod,
Shod boramiz ilgari,
Mard g'oliblar singari!

RUSTAM ABDULLAYEV

(1947-y.)

Koʻhna Xorazmning Xiva shahrida tugʻilib oʻsgan Rustam Abdullayev Respublikamiz musiqa sanʼatining ravnaqiga oʻzining munosib hissasini qoʻshib kelmoqda. «Shodimulk», «Sadoqat», «Xiva» nomli operalari, «Quyoshga taʼzim» baleti, 5 ta fortepiano va simfonik orkestr uchun konsert, talaygina qoʻshiq va romanslar kompozitor ijodining bir qismi, xolos. 1995-yildan buyon Oʻzbekiston Bastakorlar uyushmasi raisi.

Rustam Abdullayev yozgan koʻpgina asarlari Germaniya, Angliya, Misr, Gollandiya kabi xorijiy mamlakatlarda ham ijro etilib, musiqa ixlosmandlarini xushnud etgan. Ijodkorning «Mustaqillik lolalarimiz», «Doʻstlik taronasi», «Kulgan koʻzli bolalar», «Diyorimda bayram bugun», «Shodlik qoʻshigʻi», «Navroʻz qoʻshigʻi» kabi 50 dan ortiq rang-barang qoʻshiqlari esa oʻquvchi-yoshlar tomonidan sevib kuylanadi. Kompozitor Rustam Abdullayev bolalar uchun yana koʻplab qoʻshiqlar yozish niyatida.

QO'ZICHOQ

Yo'ldosh Sulaymon she'ri

Rustam Abdullayev musiqasi

O'rtacha tez

Bar-ra pe- chak, sa-ra pe- chak. Te- rib kel- dik

Yur- may dik- dik. Ki- sir- ki- sir, ki- sir- ki- sir.

Bi- sir- bi- sir, bi- sir- bi- sir. U- ni chay- na,

Ba, qo'- zi- choq, U- ni chay-

na, Ma, qo'- zi- choq.

1. Barra pechak,
Sara pechak.
Terib keldik
Yurmay dik-dik.
Kisir-kisir,
Bisir-bisir,
Uni chayna,
Ba, qo'zichoq.
Uni chayna,
Ma, qo'zichoq.

2. Men va Zaynab
Har kun ko'plab
Har xil o'tlar
Terib deymiz:
Egil, egil,
Yegil, yegil,
Bo'lg'in semiz,
Ba, qo'zichoq.
Bo'lg'in semiz,
Ma, qo'zichoq.

DIRIJORLIK HARAKATLARI

Jamoa bo'lib qo'shiq ijro qilinganda hamma bir paytda, tekis kuylashi uchun dirijor rahbarlik qiladi. Dirijor asar ijrosini qo'l harakatlari bilan boshqaradi.

Siz bilasizki, musiqa asarlari turli xil o'lchovda bo'ladi. Shunga ko'ra dirijorlik harakatlari ham o'lchovga qarab turlicha bo'ladi. Dirijorlik haqidagi bilim va malakalarimizni mustahkamlaymiz.

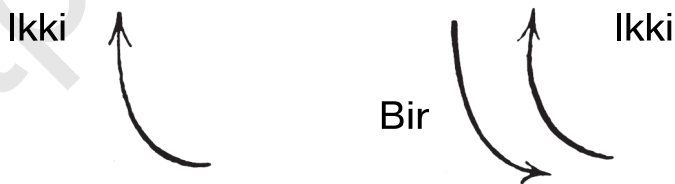
Ikki chorakli o'lchov

Ikki chorakli o'lchovga dirijorlik qilinganda avval qo'llarimiz pastga, keyin yuqoriga qarab harakat qiladi.

Birinchi kuchli hissada qo'limiz pastga tomon harakat qiladi:

Ikkinchi kuchsiz hissada esa qo'limizni yuqoriga ko'taramiz:

Endi 2/4 o'lchovli qo'shiqqa dirijorlik qilib kuylaymiz:

KO'YLAGIM

Po'lat Mo'min she'ri

Doni Zokirov musiqasi

O'rtacha tez

Yan-gi ko'y- lak tik-di- lar a- ya- jo- nim bay-ram- ga.

Se- vin- chim- ga sig'- ma- yin rah - mat de- dim

a- yam- ga. Ko'y- la- gim, ho, ko'y- la- gim,

kiy- sam ke- lar o'y- na- gim.

SHIRIN-SHIRIN

Ibrohim Jiyonov she'ri

Xurshida Hasanova musiqasi

Sho'xchan

Os- mon- da yul- duz- cha-lar, Yo- ni-da bo'l- gim ke- lar.

Bo-g'im- da-gi g'un- cha- lar bi- lan o- chil- gim ke- lar.

O- chil- gim ke- lar, o- chil- gim ke- lar,

Bo-g'im- da g'un- cha-dek o- chil- gim ke- lar.

Shi- rin, shi- rin so'-zim- ga, Jay- ron- gi- na ko'-zim- ga

Tamomlash uchun

Of- tob ku- lub bo- qa- di Oy- dek- ki- na yu- zim- ga.

O'ZINGIZ TOPING

 – yarim nota nechta chorak notaga teng?

 – chorak nota nechaga sanaladi?

 – nimchorak notaning nechtasi chorak notaga teng? Nechtasi yarim notaga teng?

 – bu qanday pauza? U nechaga sanaladi?

 – bu pazuga teng cho'zimdagi notani ayting.

 – bu belgining nomi nima? Vazifasi-chi?

GUL LOLADAN JAMALAK

Qambar Ota she'ri

Nadim Norxo'jayev musiqasi

Sho'x 8

Rang- lar- ga- boy ka- ma- lak

Yay-ra-ta-san os-mon-ni

Yay - ra - ta-san ja-hon - ni Ez - gu-dan -

be-rib da-rak ko'k gum-ba-

zi - da cha-qin Yom-g'ir bor-liq -

ni yu-var Qol-mas zar - ra - cha g'u-bor

os- mon qalb- lar- ga ya- qin

Ka-ma-lak - jon, ka-ma-lak, at-rof yen - gil

o-su - da Yash-nar qiz-lar bo-shi-da gul-lo - la- dan

ja - ma - lak

Gul-lo- la- dan ja-ma-lak

MASHQ KUYLAYMIZ

Qo'shiq kuylaganda so'zlarni tushunarli, ravon talaffuz qilish muhim ahamiyatga ega.

So'z bilan ohang birgalikda mujassamlashib, tinglovchiga yetib borishi lozim.

Quyidagi mashq yordamida talaffuzni o'stirishga harakat qilamiz:

Jon- li, jon- li kuy- lang,

a - niq, bur- ro kuy- lang.

Ort- da qol- mang as- lo,

bir- ga- lik- da kuy- lang.

CHORAK YAKUNI BO'YICHA SAVOLLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Davlat Madhiyasini qanday tinglash kerak?
2. «Diyor madhi» qo'shig'ining musiqasini kim yozgan? Bu qo'shiq mazmunini so'zlab bering.
3. Bu chorakda qanday musiqa asarlarini tingladingiz? Qaysi kompozitor bilan tanishdingiz?
4. Qanday raqsbob kuylarni bilasiz?
5. Siz necha o'lchovli asarga dirijyorlik qila olasiz?
6. Chorak pauza nechaga sanaladi? Nimchorak pauza-chi? Bu pauzalarga qanday notalar teng bo'ladi?
7. Musiqaning qanday ifoda vositalarini o'zlashtirib oldingiz? Musiqada ifoda vositalari nima uchun kerak?
8. Ikki chorakli asarga qanday dirijorlik qilinadi?
9. Sizga qanday qo'shiq va musiqalar yoqadi?

IKKINCHI CHORAK

XONANDALAR ANSAMBLI

Ikki va undan ko'proq ijrochilar jamoasiga «ansambli» deyiladi.

Kuylaydigan jamoaga «xonandalar ansambli» deyiladi.

JONON

Muhammadjon Mirzayev musiqasi

Yengil

A musical score for the piece 'Jonon' in 2/4 time. It consists of five staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The first measure is marked with a piano (*p*) dynamic. The second measure is marked with a mezzo-piano (*mp*) dynamic. The third staff has a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking. The fifth staff ends with a piano (*p*) dynamic marking. The score includes various musical notations such as eighth and sixteenth notes, rests, and repeat signs.

OLTIN PAXTAM – OPPOG‘IM

Po‘lat Mo‘min she‘ri

Nadim Norxo‘jayev musiqasi

Quvnoq

1. Ol- tin pax- tam, be- g‘u- bo- rim op- po -

g‘im, Hu- zur - jo- nim, mo- miq- qi- nam -

yum- sho- g‘im, Chi- ro- yi- dan

nur ta- ral- gan chi- ro- g‘im,

Cha- man bo‘l- di gul- la- ring- dan har yo- g‘im.

2. Paykallarda termilasan yo‘limga,
Oq qushimsan, qo‘ndiraman qo‘limga,
Hosilingdan shodlik to‘lar ko‘nglimga,
Chanoqlarda qaynab turgan bulog‘im.

CHOLG'UCHILAR ANSAMBLI

Musiqa asarini birgalikda bir xil qilib ijro etadigan cholg'uchilar guruhiga «Cholg'uchilar ansambli» deyiladi. Cholg'uchilar ansambli turli cholg'ulardan tuziladi. Unda rubob, dutor, nay, g'ijjak, chang, tanbur, doira kabi cholg'u sozlari bo'lishi mumkin.

Shuningdek, ansambl bir xil cholg'ulardan ham tuziladi. Masalan: rubobchilar ansambli, dutorchilar ansambli, changchilar ansambli, doyrachilar ansambli va shu kabilar.

UFORI 3 (QIZLAR RAQSI)

Sho'x

O'zbek xalq kuyi

A musical score for a single melodic line in 6/8 time, written in a key with one flat (B-flat). The score consists of eight staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 6/8 time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some rests and slurs. The piece concludes with a double bar line and repeat dots. A large, semi-transparent watermark 'hito.edu.uz' is overlaid diagonally across the score.

IQBOLINGNI KUYLAYMAN, VATAN

O'ZBEKISTON KEMASI

Yong'in Mirzo she'ri

Ibrohim Hamroyev musiqasi

Quvnoq

G'un - cha - dir or - zu - la - rim, bir kun gul-day
o - chi - lar. Yo'l - la - rim - ga, yul - duz - lar das - ta gul-day
so - chi - lar, so - chi - lar (o). so - chi - lar (o),
das - ta gul - day so - chi - lar.
- lom, sa - lom, sa - lom!

1. G'unchadir orzularim,
Bir kun gulday ochilar.
Yo'llarimga yulduzlar
Dasta gulday sochilar.

2. Mening orzuim nima?
Yashirmayman, aytaman:
Yasasam uchar kema...
Oyga borib qaytaman.

3. Kashfiyotchi egasi
Raketaga qo‘yar nom.
O‘zbekiston kemasi –
Jahonga aytar salom!

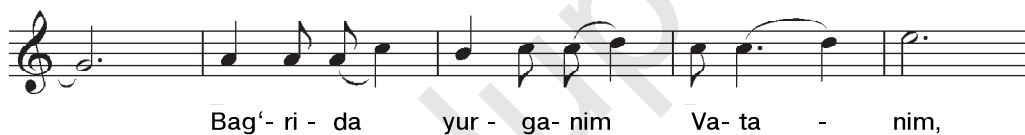
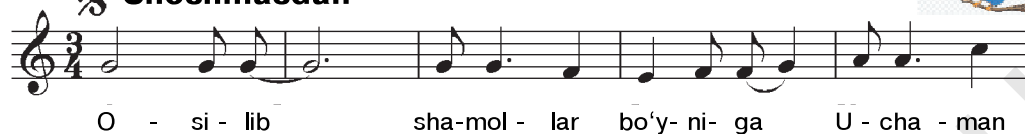

VATANIM ZAVQI

Po'lat Mo'min she'ri

Nadim Norxo'jayev musiqasi

Shoshmasdan

Quyidagi kuy parchalarining nota o'lchovini toping:

1)

2)

FARHOD ALIMOV

(1947–2014)

«Biz istiqbol egalari», «Ona tilim – o‘zbek tilim», «Ahillik – do‘stlik», «Chaqqon bola», «Oppoq qandim» kabi ajoyib qo‘shiqlari bilan bolalar qalbidan joy olgan bastakor Farhod Alimov Toshkentda tug‘ilib o‘ydi.

Yoshligidanoq musiqaga bo‘lgan katta ishtiyoq uni, avval, g‘ijjak sozi sirlarini o‘rganishga, so‘ngra kompozitorlik mutaxassisligini egallashga chorladi.

Serqirra ijodkor ko‘plab musiqali spektakllarga musiqa yozgan, xor va yakkaxonlar uchun talaygina qo‘shiqlar yaratgan kompozitordir. Uning simfonik orkestr, xalq cholg‘ulari orkestri uchun yozgan rang-barang asarlari radio to‘lqinlarida muntazam yangrab turadi.

OPPOQ QANDIM

Po'lat Mo'min she'ri

Farhod Alimov musiqasi

Hazilnamo

Choy- ga sol- sam te- rib - te- rib, Sen ke- ta- san
tez- da e- rib, Choy- ga sol- sam te- rib - te- rib,
Sen ke- ta- san tez- da e- rib. Op- poq qan-
dim, Yum- shoq qan- dim.

1. Choyga solsam
Terib-terib,
Sen ketasan
Tezda erib.
Oppoq qandim,
Yumshoq qandim.

2. Kir qo'l bilan
Ushlamayman.
Uvol qilib
Tashlamayman.
Oppoq qandim,
Yumshoq qandim.

3. Shirin bo'lar
Ichgan choyim.
Hamma sendan
Xursand doim.
Oppoq qandim,
Yumshoq qandim.

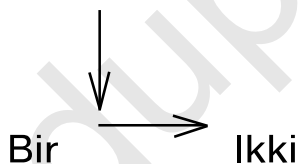
Uch chorakli o'lchov

Musiqa asarlarida ikki chorakli o'lchovdan tashqari uch chorakli o'lchov ham bo'ladi. Bu o'lchovda yaratilgan kuylar ko'proq raqs tushishga moyillik tug'diradi. Vals raqsi bunga misol bo'la oladi.

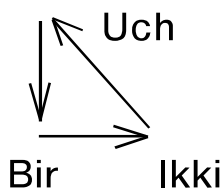
Uch chorakli o'lchovga dirijorlik qilishni o'rganing. Birinchi kuchli hissada qo'l pastga tushadi:

Ikkinchi kuchsiz hissada qo'lni o'ng tomonga harakat qildiramiz:

Uchinchi hissada esa qo'limizni yuqoriga tomon ko'taramiz:

Endi mana bu qo'shiqni kuylab, o'ng qo'limiz bilan uch chorakli o'lchovga dirijorlik qilamiz:

MILLIY CHOLG'ULARIMIZ

BU CHOLG'ULAR QANDAY CHALINADI?

YANGI YIL TILAKLARI

Po'lat Mo'min she'ri
Yefim Shvars musiqasi

Quvnoq

1. Yan- gi yil - da yan-gi xil - da Yu-rak - lar- ning o-vo-

zi. Qay-nab chi - qar, yay- rab chi- qar Ti - lak - lar

ning eng so - zi. Qay- nab chi - qar, yay - rab chi-

qar Ti - lak - lar - ning eng so - zi.

2. Yangi yilda yaxshilarni
Tabriklaymiz, quvnaymiz.
Dangasalik, xafalikni
Ko'ngillardan quvlaymiz.

QUVNOQ BOLALAR QO'SHIG'I

Xurshid Qayumov she'ri

G'afur Qodirov musiqasi

Marshona

Qor yo-g'ar, qor yo- g'ar –oq parga o'x- shar. Xo-na-miz gul och-gan

ba- hor- ga o'x- shar. Yan-gi yil ar-cha-sin Be-zat-dik ko'r-

kam. Shox- la- ri tov- la- nar, Chi- roy- li bi- ram.

1. Qor yog'ar, qor yog'ar –
Oq parga o'xshar.
Xonamiz gul ochgan
Bahorga o'xshar.

2. Davrani keng olib,
Boshlaymiz o'yin.
Aytamiz Yangi yil
Qo'shig'in – kuyin.

Naqarot:

Naqarot

Yangi yil archasin
Bezatdik ko'rkam.
Shoxlari tovlanar,
Chiroyli biram.

QOR

Zulfiya she'ri

Shermat Yormatov musiqasi

Tez

Ol- cha gu- li bar-gi- day o'y-nab u-chib
yo- g'ar qor. A- jab qor-ga qa-ray-man,
ko'-zim-da yash- nar ba- hor. A- jab qor-ga
qa-ray-man, ko'-zim-da yash- nar ba-hor.

2. Daraxtlarning shohida
Qor yashnaydi, xuddi gul.
Qiya tepaliklarning
Yaxida yaltirar ul.

3. Chana tortgan bolalar
Telpagida pag'a qor.
Qiyqirib o'ynashadi,
Shodligida bor bahor.

CHORAK YAKUNI BO‘YICHA SAVOLLAR

1. Qanday ansambl turlarini bilasiz?
2. Xonandalar ansambli qanday bo‘ladi?
3. Cholg‘uchilar ansambli qanday bo‘ladi?
4. «Oppoq qandim» qo‘shig‘ining mualliflari kim?
5. «Oltin paxtam – oppog‘im» qo‘shig‘ining mualliflari kim?
6. Bu chorakda qaysi kompozitor bilan tanishdingiz? Uning qanday qo‘shig‘ini o‘rgandingiz?
7. Bu chorakda sizga qanday qo‘shiqlar va kuylar ko‘proq yoqdi?

UCHINCHI CHORAK

BO‘LAJAK VATAN HIMOYACHILARI

MARSH

J. Bize musiqasi

Marsh tempida

YOSH ASKARLAR QO'SHIG'I

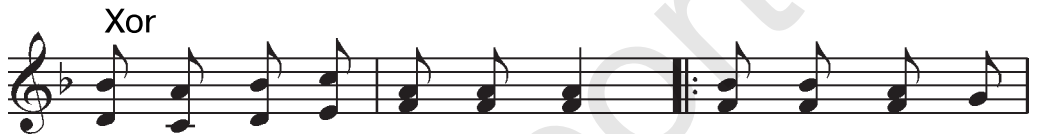
Safar Barnoyev she'ri

Sayfi Jalil musiqasi

Marsh sur'atida

Biz- lar bo-tir yosh jang-chi, Si- nov- lar- da chi- niq- qan.

Si- nov- lar- da chi- niq- qan. U- chuv- chi- miz

ham tank- chi Mashq-lar- da g'o- lib chiq-qan.

Ol- g'a-bu biz- ning shi- or, Saf- da tu- ra-

miz a- dl. Ti- zi- lib tur- na - qa- tor,

Qa- dam tash- lay- miz da- dil.

1. Bizlar botir yosh jangchi
Sinovlarda chiniqqan.
Uchuvchimiz ham tankchi
Mashqlarda g'olib chiqqan.

Naqarot:

Olg'a – bu bizning shior,
Safda turamiz adl.
Tizilib turnaqator,
Qadam tashlaymiz dadil.

2. Do'stga fido jonimiz,
Ochiq dasturxonimiz.
O'zimizday mustahkam
E'tiqod, iymonimiz.

Naqarot

3. Toblanamiz yoz-u qish,
Ko'rib qo'ying, mehmonlar,
Har birimiz Alpomish,
Biz bo'lajak posbonlar.

Naqarot

TINGLANG VA TOPING

Quyidagi kuy parchalari qaysi qo'shiqlardan olingan?
Ularning nomlarini ayting va nota bilan kuylang.

Jonli

Quvnoq

Endi bu qo'shiqlarning musiqalarini qaysi kompozitorlar bastalaganligini ayting.

She'rlarini yozgan shoirlarni ham eslay olasizmi?

Shu berilgan qo'shiqlardan qaysi biri sizga ko'proq yoqadi?

Nima uchun?

MUSIQANING IFODA VOSITALARI

Musiqa – san’atning bir turidir. U turli cho’zim va balandlikdagi tovushlar yordamida obraz yaratib beradi. Musiqaning asosi kuy bo’lib, **o’lchov**, **usul**, **sur’at** va **dinamik belgilar** musiqaning ifoda vositalari hisoblanadi.

Musiqiy tovushlarning bir-biri bilan o’zaro bog’lanishi **kuy** – ohang deyiladi.

Taktda kuchli va kuchsiz hissalarining bir maromda almashib turishiga **o’lchov** deyiladi.

Uzun va qisqa tovushlarning o’zaro almashinib kelishiga **usul** deyiladi.

Musiqiy tovushlarning muayyan tartibda o’zaro bog’lanishi **lad** deyiladi.

Kuy tezligi **sur’at** deyiladi.

Kuyi kuchli yoki kuchsiz jaranglashini ko’rsatuvchi belgilar **dinamik belgilar** deyiladi.

XORAZM KUYI

Xalq kuyi

Sho'x

8

O'ZBEGIMDAN AYLANAY

Habib Rahmat she'ri
Nadim Norxo'jayev musiqasi

Marsh tempida

O'z - be - kis - ton o - na yurt, Dun - yo - da dur -

do - na yurt. Xal - qi tan - ti, meh - nat - kash,

Xal - qi tan - ti, meh - nat - kash,

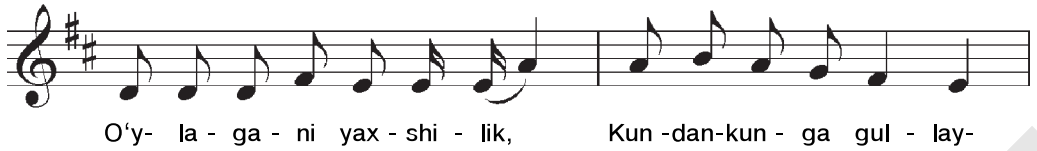
Do'st - lik - da ya-go - na yurt.

Ham - ma - ni teng siy - lay - di, Tinch - lik, o - mad ti - lay - di.

Ham - ma - ni teng siy - lay - di, Tinch - lik, o - mad ti - lay - di,

1. O'zbekiston ona yurt,
Dunyoda durdona yurt.
Xalqi tanti, mehnatkash,
Do'stlikda yagona yurt.
Hammani teng siylaydi,
Tinchlik, omad tilaydi.
O'ylagani yaxshilik,
Kundan-kunga gullaydi.
2. Qalbidek pok osmoni,
Butdir iymon, vijdoni.
Fe'li kengdir, shu sabab,
To'kindir dasturxoni.
O'zbekimdan aylanay,
O'zligimdan o'rgilay.
Men ham shu yurt farzandi,
Xizmatiga shaylanay.

MUSIQADAGI DINAMIK BELGILAR

Kompozitorlar biror-bir musiqa asarlarini yaratganlarida ularning ma'lum bir qismlarining kuchli yoki kuchsiz ijro qilinishini maxsus belgilar bilan ko'rsatadilar. Bu belgilar asarning yoqimli, jiloli eshitalishiga yordam beradi.

Musiqada bu belgilar «dinamik belgilar» deb ataladi.

Quyida dinamik belgilarning asosiylari ko'rsatilgan. Ularni bilib oling:

f (forte) – kuchli tovush

p (piano) – kuchsiz tovush

Endi tovushlarni asta-sekin kuchaytirib va pasaytirib boruvchi belgilar bilan tanishamiz:

 – bu belgi tovushlarni asta-sekin kuchaytirib borish belgisi, u «kreshchendo» deb o'qiladi.

 – bu belgi tovushlarni asta-sekin pasaytirib borish belgisi, u «diminuendo» deb o'qiladi.

Dinamik belgilarga rioya qilib quyidagi mashqni ijro etamiz:

mi - mo mi - mo

DO'PPI TIKDIM

Turob To'la she'ri

Manas Leviyev musiqasi

Shoshilmay

The musical score is written on seven staves in treble clef, with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 3/4. The melody consists of eighth and quarter notes, often beamed together in pairs. The piece concludes with a double bar line at the end of the seventh staff.

ALTERATSIYA BELGILARI

Tovush qatorda joylashgan asosiy yetti pog'onadagi notalar zarur bo'lgan paytda yarim tonga ko'tarilishi yoki yarim tonga pasaytirilishi mumkin.

Bunday hollarda maxsus belgilardan foydalaniladi. Bu belgilarga «alteratsiya belgilari» deyiladi.

Alteratsiya belgilari \sharp -diyoz, \flat -bemol, \natural -bekar deb nomlanadi. Nota yozuvida bu belgilar nota oldiga qo'yilib, nota nomidan so'ng aytiladi. Musiqa asarlarida diyoz va bemol belgilari sol kalitidan keyin yozib qo'yiladi.

LOLACHA

O'zbek xalq kuyi

Sho'xchan

A musical score for the piece 'Lolacha' in 6/8 time, key of D major. It consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps (D major), and a 6/8 time signature. The first measure is marked with a repeat sign and a dynamic of $f(p)$. The second measure has a trill (tr) above it. The second staff also starts with a treble clef, D major key signature, and 6/8 time signature. It begins with a trill (tr) above the first note, followed by a dynamic of $f(p)$. The third staff starts with a treble clef, D major key signature, and 6/8 time signature. It features a series of notes with accents (>) above them, followed by a dynamic of f . The fourth staff starts with a treble clef, D major key signature, and 6/8 time signature. It begins with a dynamic of $f(p)$. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

DIYEZ

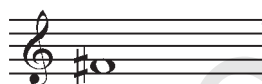
Diyez – # belgisi tovushni yarim ton, ya'ni yarim bosqich yuqori ko'taradi. Nota yo'lida u quyidagicha yoziladi:

do-diyez

sol-diyez

fa-diyez

Quyidagi qo'shiqni birga kuylaymiz va undagi notalarga tegishli bo'lgan «diyoz» belgisini aniqlaymiz:

GUL TERDI GULLAR

Po'lat Mo'min she'ri

Nadim Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

1. O'-g'il bo-la, qiz bo-la,

Qir -dan ter-di

gul - lo - la.

Qa-ra - san-giz

u - lar -

-ga, Naqarot: U-lar o'x-shar gul - lar - ga.

Gul ter - di, gul ter - di, Gul ter - di gul- lar.

Eh, qa - rang, rang-ba - rang, gul ter -di qo'l -lar. Gul ter - di,

gul ter - di, Gul ter - di gul - lar, Eh, qa- rang

rang-ba -rang gul ter - di qo'l - lar.

2. Gullar terib ozmuncha,
O'ynadilar to'yguncha.
Har tomonga chopdilar,
Yangilarin topdilar.

Naqarot.

3. Quyoshda tovlandilar,
Chamanda tovlandilar.
Do'stlariga ataylab
Gul terdilar avaylab.

Naqarot.

BEMOL

Bemol – \flat belgisi tovushni yarim ton pasaytiradi. Nota yo'lida u quyidagicha yoziladi:

mi-bemol

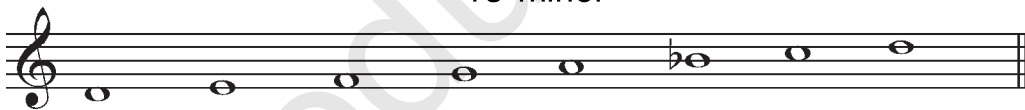

si-bemol

Diyez belgisi kabi bemol ham notadan avval yozilib, notadan so'ng o'qiladi.

Ko'pincha minor ladlarida asar yaratish uchun bemol belgisi qo'llaniladi:

re-minor

Endi quyidagi kuyi tinglang va undagi si-bemoldan tashqari, yana qaysi notaga bemol belgisi qo'yilganligini toping:

ORUXON

Qoraqalpoq xalq kuyi

O'rtacha tez

A musical score for the piece 'Oruxon'. It consists of four staves of music in 2/4 time, written in a key signature of one flat (B-flat). The melody is written in a treble clef. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 2/4 time signature. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some rests. The piece concludes with a double bar line at the end of the fourth staff.

BOYCHECHAGIM OMONLIK

Qambar Ota she'ri
Nadim Norxo'jayev musiqasi

Tez

Yer-ni qor qop- lab yo- tar, Sen u-chun tong-
lar o- tar. Meh- ring o'- ti- da muz,
qor, E- rib soy- lar- ga o- qar.
Boy-che-cha-gim, boy-che-chak, Ku- lib chiq- qan
oy- che- chak. Ba- hor- da qir, da- lam- ga
Qo'- sha- san chi- roy che- chak.
Qo'- sha - san chi- roy, che- chak.

PORLAR KAMALAK

Jumaniyoz Jabborov she'ri
Nadim Norxo'jayev musiqasi

Tez $\text{♩} = 103$

Por - lar ka-ma- lak, por - lar.

O'y - nar ka - pa - lak, o'y - nar

Qay- nar su-ma - lak,

Qay - nar su - ma - lak, Nav - ro' -

zi o - lam.

Uch - gil var - ra - gim, Zar - rin par - ra - gim,

Nur ja - ma - la- gim Nav - ro'

zi o - lam. Os-mon be-lan - chak,
 Oy - dir ke-lin - chak,
 Far - zand ke - la - jak Nav - ro' - zi o - lam.
 Nav - - ro' - zi o - lam.

§ CODA

Nav - ro' - zi o - lam.

BEKAR

Ma'lum bir tovush oldiga qo'yilgan diyez yoki bemol belgisini bekor qilib, tovushni asl holiga keltirish zarur bo'lganda bekar – belgisi ishlatiladi. Bu belgi quyidagi shaklda yoziladi:

fa-diyez fa-bekar si-bemol si-bekar

Mana bu asarda bekar belgisi yordamida fa-diyez va do-diyez tovushlari bekor qilinib, asli «fa» va «do» holatiga keltirilgan.

Notani diqqat bilan kuzating va bekar holatlarini o'zingiz toping.

RAQS

O'zbek xalq kuyi

Yengil

SVETOFOR

Safo Ochil she'ri

Sa'dulla Nurmetov musiqasi

§ O'rtacha Naqarot:

Uch o- g'ay-ni bo- tir- miz, Uch xil rang- da no- dir- miz.

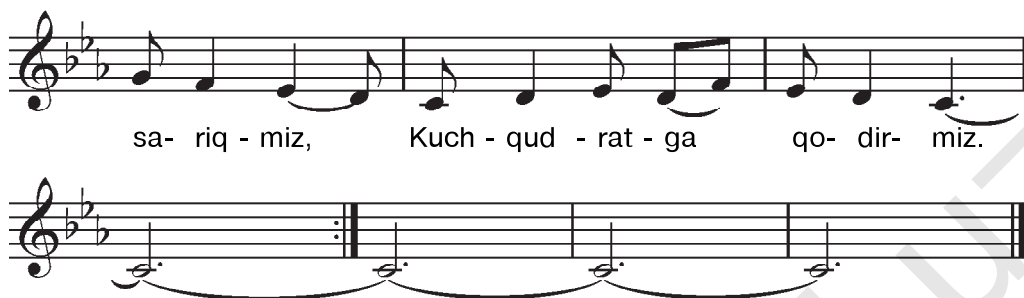
Qi- zil, ya-shil, sa-riq- miz, Kuch-qud- rat- ga qo- dir- miz.

1. 2. *tr*

Ham-ji- hat- miz do- im biz, Chor- ra - ha-lar

jo- yi- miz. Vaq- ti bi-lan nur so- char, Uch-ta to'- lin

o- yi- miz. Qi- zil, ya-shil,

Naqarot:

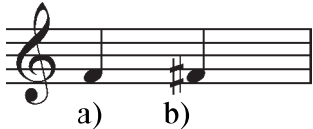
Uch og'ayni botirmiz,
Uch xil rangda nodirmiz.
Qizil, yashil, sariqmiz,
Kuch-qudratga qodirmiz.

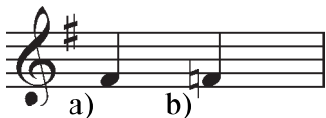
1. Hamjihatmiz doim biz,
Chorrahalar joyimiz.
Vaqti bilan nur sochar
Uchta to'lin oyimiz.
2. Qizil yonsa, tik turing,
Yashil yonsa, tez yuring,
Sariq yonsa, ehtiyot
Chorasini ham ko'ring.
3. Gapimiz shu sizlarga:
Barcha o'g'il-qizlarga –
Duch kelmaysiz xatarga,
Quloq soling bizlarga.

O'zingiz toping

Qaysi belgilar «Alteratsiya belgilari» deyiladi?

 — bu belgining nomi nima? Vazifasi-chi?

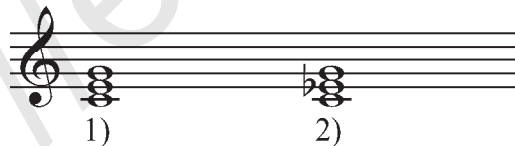
 — qaysi tovush balandroq?

 — qaysi tovush pastroq?

Tovush qatorda qaysi notalarning oralig'i yarim ton?

Nechanchi misolda minor uchtovushligi berilgan?

Major uchtovushligini tuzish uchun qanday tovush yetmayapti?

CHORAK YAKUNI BO'YICHA SAVOLLAR

1. Musiqaning ifoda vositalariga nimalar kiradi?
2. Musiqada alteratsiya belgilari nima uchun kerak? Diyez bilan ko'tarilgan yoki bemol bilan pasaytirilgan tovushlarni o'z holiga keltirish uchun qanday belgi ishlatiladi?
3. Kompozitor N.Norxo'jayevning qanday qo'shiqlari va musiqalari yodingizda qolgan?
4. Musiqada dinamik belgilarning vazifalari nimalardan iborat? Piano belgisi bilan ohista ijro etilgan tovushni kuchaytirish uchun qanday belgi qo'yiladi?
5. f – bu qanday belgi?
 – bu-chi?
6. p – bu qanday belgi?
 – bu-chi?
7. Bu chorakda sizga qanday kuy va qo'shiqlar yoqdi?

TO‘RTINCHI CHORAK

BAND VA NAQAROT

Sizga ma’lumki, kuylar ham, qo’shiqlar ham o’zining hajmi va ijro etish murakkabligiga ko’ra turlicha bo’ladi. Eng oddiy qo’shiqlar band va naqarotli qo’shiqlardir. Bunday oddiy shakldagi qo’shiqlarni siz ko’plab ijro etgansiz. Ular odatda bir necha banddan va har banddan so’ng bir xil so’zlar bilan takrorlanadigan naqarotdan iborat bo’ladi. Qo’shiqda, odatda, avval band, so’ngra naqarot ijro etiladi.

Naqarot deb, qo’shiqning so’zi ham musiqasi ham o’zgarmaydigan bo’limiga aytiladi.

O’zingiz birinchi chorakda tinglagan «O’zbekiston Respublikasining Davlat Madhiyasi», ikkinchi chorakda ijro etgan «Nisholda», uchinchi chorakda ijro etgan «Sumalak eng kerak» singari band va naqarotdan tashkil topgan yana ko’pgina qo’shiqlar ana shunday oddiy shakldagi qo’shiqlardir. To’rtinchi chorakda ham ulardan bir qanchasini ijro etasiz.

O’zingiz bilgan oddiy shaklda yaratilgan boshqa qo’shiqlarning nomlarini ham ayting.

BAHOR VALSI

Muhammadjon Mirzayev musiqasi

O'rtacha tez

A musical score for 'Bahor Valsi' in 3/4 time, key of D major. The score consists of five staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The first note is a half note D4, followed by quarter notes E4, F#4, G4, and A4. A slur covers the next two measures: a half note B4 and a half note C5. The third measure contains a half note D5, followed by quarter notes C5, B4, and A4. A slur covers the final two measures: a half note G4 and a half note F#4. The dynamic marking 'mf' is placed below the first staff. The second staff contains quarter notes D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, and D5, followed by a repeat sign and quarter notes D5, C5, B4, and A4. The third staff contains eighth notes D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, and D5, followed by a repeat sign and eighth notes D5, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, and D4. The fourth staff contains quarter notes D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, and D5, followed by a slur over quarter notes E4, F#4, G4, A4, B4, C5, and D5, and a final half note D4. The fifth staff contains quarter notes D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, and D5, followed by a slur over quarter notes E4, F#4, G4, A4, B4, C5, and D5, and a final half note D4. The score concludes with a double bar line.

LOLA

Ilyos Muslim she'ri
Xurshida Hasanova musiqasi

Sho'x

Ba- hor kel- di e- li- miz- ga, Ko'm- ko'k- dir da- la.
Nav-ro'z kel- di e- li- miz - ga, Ko'm- ko'k- dir da- la.

Se- vinch to'- lib di- li- miz - ga, Ter- dik gul - lo- la.
Shod-lik to'- lib di- li- miz - ga, Ter- dik biz lo- la.

Qan-day ro- hat ba- hor cho- g'i, yur- tim o'z - ga- cha.
Go'-zal ba- hor kun- la- ri - da sa- y(i)r e- tay- lik.

Va - ta - nim - ning cha- man bo- g'i go'- zal kuz- ga- cha.
O'z-be- gim - ning bo - la - si- ga tinch- lik ti- lay- lik.

Gul - lo - la ter - dik, lo - la - lo-

la, Go'- zal - dir yur - tim - da qir - da - la.

Se - vinch-dan yay- rar qi - zu bo - la,

Shod - la - nar o - na - yu bo - la. Gul-lo- la.

NOTA BILAN KUYLANG

HABIBULLO RAHIMOV

(1946-y.)

Musiqqa san'atining turli yo'nalishlarida samarali ijod qilib kelayotgan Habibullo Rahimov bolalar qo'shiqchiligini boyitish va rivojlantirishga o'z hissasini qo'shib kelmoqda. Uning ko'pgina yirik asarlari nafaqat O'zbekistonda, balki chet ellarda ham katta shuhrat qozongan. O'quvchi-yoshlar uchun yozilgan «Do'mboqchalar qo'shig'i», «Bog'cha opam», «Oy bolamiz – toy bolamiz», «Men – g'unchaman», «Ona yurt»

kabi bir qator qo'shiqlari esa Respublikamizda o'tkazilgan turli tanlovlarda sovrinli o'rinlarni egallagan. Kompozitor jahon mumtoz musiqasi yo'nalishida ham samarali ijod qilib kelmoqda. Opera, musiqali drama va komediya hamda turli orkestrlar uchun yozilgan bir qancha asarlari Habibullo Rahimovning serqirra ijodkor ekanligidan dalolat beradi.

TOM BOSHIDA QIZG'ALDOQ

H. Rahimov musiqasi

Tez

The musical score is written on eight staves in treble clef with a 2/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes, often beamed together. The accompaniment features chords and single notes, with some measures containing rests. The piece concludes with a double bar line.

MEN – G‘UNCHAMAN

Normurod Narzullayev she’ri

Habibullo Rahimov musiqasi

Men – g‘un- cha- man, ba- hor bo‘l- gim ke- la- di,

Men – shab- nam- man, na- hor bo‘l- gim ke- la- di.

Men – zar- ra- man, o- lam bo‘l- gim ke- la- di,

Men – bo- la- man, o- dam bo‘l- gim ke- la- di.

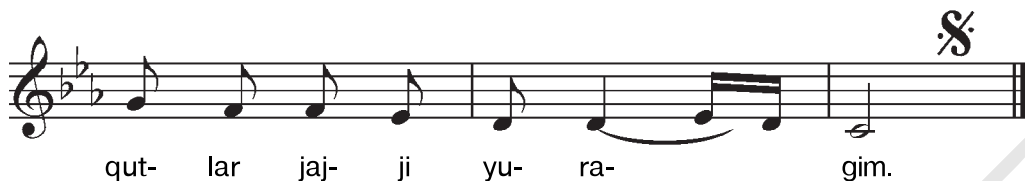
Yurt- lar ko‘p- dir bir-bi-ri-dan zi- yo- da, O‘z-be-kis-ton –

go‘ - zal di- yor dun- yo- da, Hur o‘l- kam- da

baxt- li ya- shash – ti- la- gim, Is- tiq- lol- ni

1. Men – g'unchaman, bahor bo'lgim keladi,
Men – shabnamman, nahor bo'lgim keladi.
Men – zarraman, olam bo'lgim keladi,
Men – bolaman, odam bo'lgim keladi.

Naqarot:

Yurtlar ko'pdir bir-biridan ziyoda,
O'zbekiston – go'zal diyor dunyoda.
Hur o'lkamda baxtli yashash – tilagim,
Istiqlolni qutlar jajji yuragim.

2. Men – jilg'aman, ummon bo'lgim keladi,
Men – yog'duman, cho'lpon bo'lgim keladi.
Men – uchqunman, bo'lgim kelar alanga,
Farzand bo'lib yaray aziz Vatanga!

Naqarot

Rus kompozitori Pyotr Ilich Chaykovskiy

(1840–1893)

Ulug' rus kompozitori P.I.Chaykovskiy tabiatni, bolalarni juda sevar edi. U bolalarga atab turli mavzularda juda ko'p kuy va qo'shiqlar yaratgan. Uning fortepiano uchun yaratgan bolalar albomidan «Yog'och soldatchalar marshi», «Ot o'yin» va «Yalmog'iz kampir» kabi bir qator asarlar o'rin olgan. Bu asarlarni kichkintoy o'quvchilar sevib tinglaydilar.

YOG'UCH SOLDATCHALAR MARSHI

Pyotr Ilich Chaykovskiy musiqasi

Yengil, quvnoq

First system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including slurs and accents. The lower staff contains a bass line with eighth and sixteenth notes, also featuring slurs and accents. The key signature has two sharps (F# and C#).

Second system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff continues the melodic line with slurs and accents. The lower staff continues the bass line with slurs and accents. The key signature has two sharps (F# and C#).

Third system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff continues the melodic line with slurs and accents. The lower staff continues the bass line with slurs and accents. The key signature has two sharps (F# and C#).

Fourth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff continues the melodic line with slurs and accents. The lower staff continues the bass line with slurs and accents. The key signature has two sharps (F# and C#).

Fifth system of musical notation, consisting of two staves. The upper staff continues the melodic line with slurs and accents. The lower staff continues the bass line with slurs and accents. The key signature has two sharps (F# and C#).

First system of musical notation, consisting of two staves. The key signature has three sharps (F#, C#, G#). The music features chords and eighth notes. A *pp* dynamic marking is present in the second measure of the right-hand staff.

Second system of musical notation, consisting of two staves. The music continues with chords and eighth notes, including accents in the right-hand staff.

Third system of musical notation, consisting of two staves. The music continues with chords and eighth notes, including accents in the right-hand staff.

Fourth system of musical notation, consisting of two staves. The music continues with chords and eighth notes, including accents in the right-hand staff.

Fifth system of musical notation, consisting of two staves. The music continues with chords and eighth notes, including accents in the right-hand staff.

QO'ZILARIM

Olim Qo'chqorboyev she'ri
Fattoh Nazarov musiqasi

O'rtacha tez

Qo'- zi - la - rim o't - la - ta - yin, Ma - na ko'm - ko'k

o't- loq ta - yin. Ke - lib o'y - nang, kat - ta yay - lov,

Naqarot:

Qa - rang, o't - lar qan- day ma- yin. Fer - ma - miz - ning

qo' - zi - la - ri, Chaq- nar mun- choq sho'x ko'z - la - ri,

Yay - rang ke- cha- kun- duz - la- ri, Qo' - zi - la- rim, ba - ba.

Qo'zilarim, o'tlatayin,
Mana ko'm-ko'k o'tloq tayin.
Kelib o'ynang, katta yaylov,
Qarang, o'tlar qanday mayin.

Naqarot:

Fermamizning qo'zilari,
Chaqnar munchoq sho'x ko'zlari,
Yayrang kecha-kunduzlari,
Qo'zilarim, ba-ba.

Hammangizga birdek qaray,
Sevib quchay, yuvib-taray.
Ko'payishib o'savering,
Cho'poningiz o'zim bo'lay.

Naqarot.

BAXTLI BOLALIK QO'SHIG'I

Haydar Muhammad she'ri

Nadim Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

Kel-dik biz-lar saf tor - tib qa-tor

Qo'-shi-g'i-miz ba-ral-la kuy-lab. Bu - loq - lar - ni so - g'in-

dik tak-ror, Dam o-la- miz bag'-ring-da o'y-nab.

Sa-lom, sa-lom bo-la-lik yo - zi, Sa-lom go'zal la-ger qu-cho-

g'i. Sa- lom, ko'k - da qush-lar par-vo -zi, Sa - lom, tog'-

lar sog'-lik o'-cho-g'i, sa - lom, ko'k - da qush-lar par-vo-

zi Sa - lom, tog' - lar sog'-lik o'-cho - g'i.

**MANA BU QO'SHIQ PARCHALARINING
O'LCHOVIGA MUVOFIQ TAKT CHIZIQLARINI
QO'YIB CHIQUING**

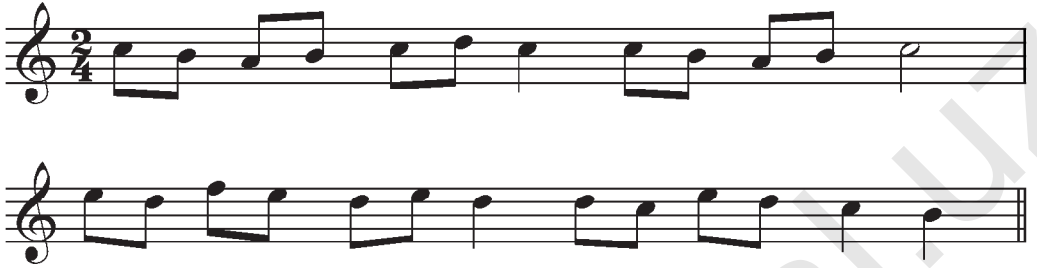
KULCHA NON

Three staves of musical notation for the piece 'Kulcha Non'. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a time signature of 2/4. The melody consists of eighth and quarter notes. The second staff continues the melody with some rests. The third staff concludes the piece with a final note and a double bar line.

QO'G'IRCHOG'IM

Two staves of musical notation for the piece 'Qo'g'irchog'im'. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps (D major), and a time signature of 2/4. The melody is composed of eighth and quarter notes. The second staff continues the melody and ends with a double bar line.

ARCHA QO'SHIG'I

A'LO O'QIYMIZ

BAHOR VALSI

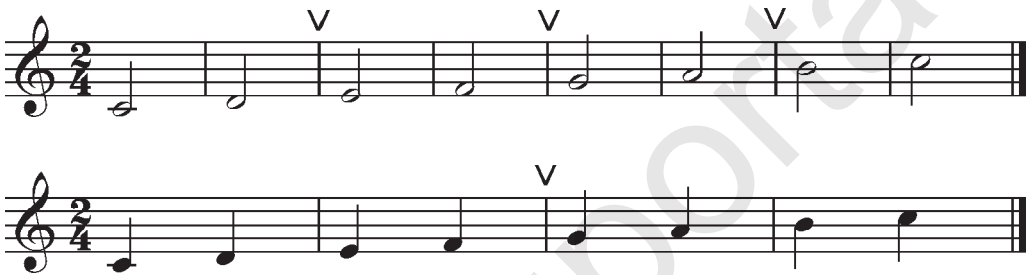

Takrorlang

MAJOR VA MINOR

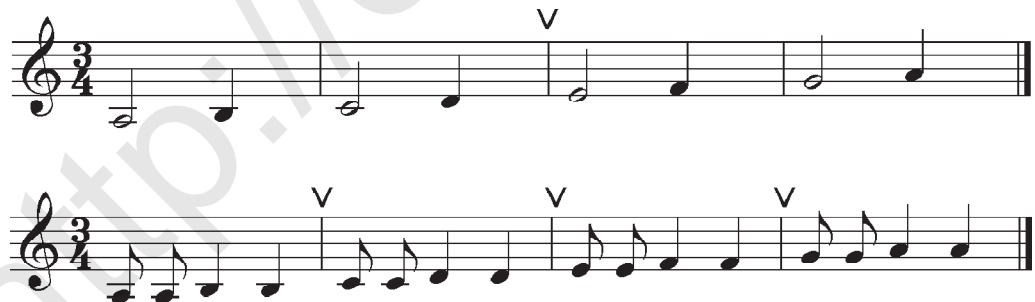
Major tizilmasidagi kuylar sho'xchan va jozibali eshitiladi.

«Do» notasidan quyidagi major tovush qatorini o'qituvchingizning dirijorlik ishorasi yordamida kuylang:

Minor tizilmasidagi kuylar mungli va ma'yus eshitiladi.

«Lya minor» tovush qatorini o'qituvchingizning dirijorlik ishorasi yordamida kuylang:

Major va minor tizilmalarida yozilgan kuylarni puxta bilib oling va ularni bir-biridan darrov farqlashni o'rganing.

Eslang

Esingizdami, 2-sinfda siz major va minor tizilmasidagi tovushlar bilan tanishgan edingiz. Tovushlarning o'zaro bog'lanishiga tovushlar tizilmasi yoki musiqa tilida «lad» deyiladi.

Kuy yoki qo'shiq yaratishda kompozitorlar asosan major va minor ladlaridan foydalanadilar.

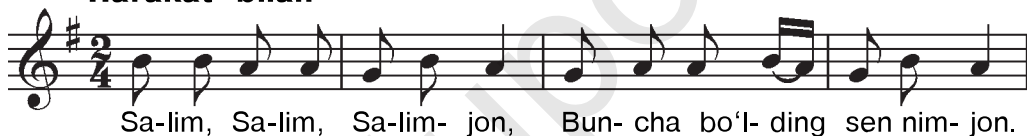
Endi quyidagi qo'shiqlardan parchalar tinglab, ular qaysi lad asosida yozilganligini toping:

SALIMJON – NIMJON

Po'lat Mo'min she'ri

Abdurahim Muhamedov musiqasi

Harakat bilan

BAXTIY ERKAToy

Haydar Muhammad she'ri

To'lqin Toshmatov musiqasi

Yengil

Minor ladining uchtovushligi ham xuddi major ladi uchtovushligi kabi tovush qatorning I, III, V bosqichida tuziladi. «Re-minor» tizilmasini birgalikda kuylaymiz:

Endi I, III, V bosqichdagi tovushlarni topib kuylaymiz:

Bu «Re-minor» uchtovushligi deb ataladi.

Minor uchtovushligining III bosqichi majornikiga nisbatan birmuncha ma'yus va yumshoq kuylanadi.

BIBIGUL

Qoraqalpoq xalq kuyi

Yengil

UCHTOVUSHLIK

Har qanday major va minor tovush qatorlarining o'rnashgan (barqaror) uchtovushliklari bo'ladi. Bular tovushlar tizilmasining I, III va V bosqichlaridan tashkil topadi.

Major ladining uchtovushligini topamiz. Buning uchun avval tovush qatordagi notalarni birgalikda kuylaymiz.

Endi I, III, V bosqichda joylashgan notalarni kuylaymiz:

Ana shu tovushlarga «do major» uchtovushligi deyiladi.

Endi uchtovushlik asosida aytim mashqlarini kuylaymiz:

ma, me, mi, mi, mo, mu.

du, du, du, du, du, du, du, du.

TON VA YARIM TON

Musiqa tovushlarining orasida masofa mavjud. Bu masofa ton va yarim ton bilan o'lchanadi. Ton ikkita yarim tonlikka teng, yoki ikkita yarim tonlik bir tonni tashkil etadi.

Ton va yarim tonlikni yaqqol tasavvur etish uchun pianino klavishlariga qaraymiz. Oralig'ida qora klavish bo'lgan ikki oq klavishlar oralig'i **bir ton** deyiladi.

Aksincha, orasida qora klavishi bo'lmagan ikki oq klavishlar oralig'i **yarim ton** deyiladi.

Do, re, mi, fa, sol, la, si, do

Endi quyidagi aytim mashqni kuylang:

CHORAK YAKUNI BO‘YICHA SAVOL VA TOPSHIRIQLAR

1. G‘ijjak sozi nima yordamida chalinadi? Rubob-chi? Chang-chi?
2. Band va naqaratning farqi nimada?
3. «Lola» qo‘shig‘ining mazmunini tushuntirib bering.
4. Tovushni yarim ton pasaytirish uchun qanday alteratsiya belgisi ishlatiladi? Ko‘tarish uchun-chi?
5. Bu chorakda qaysi kompozitor bilan tanishdingiz?
6. Qanday o‘zbek xalq qo‘shiqlarini bilasiz?
7. Sizga ko‘proq qo‘shiq aytish yoqadimi yoki musiqa tinglashmi?
8. Bu chorakda o‘rgangan va tinglagan qanday asarlar sizga ko‘proq yoqdi?

ZAFAR

O'zbek xalq kuyi

Yengil

A musical score for the piece 'ZAFAR' in 4/4 time. The score consists of six staves of music written in treble clef. The melody is characterized by a light, rhythmic pattern with frequent eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line at the end of the sixth staff. A large, faint watermark is visible across the page, reading 'http://eubib.uz'.

LAYLAK

Uyg'un she'ri

G'afur Qodirov musiqasi

O'rtacha tez

Lay- lak kel- di yoz bo'l- di, qa- no- ti qo- g'oz bo'l- di.

Kun- lar i- sib ket- di- yu, bo- la- lar- ga soz bo'l- di.

La - - - - -

GARDUNI SEGOH

«Segoh» maqomidan

Shoshilmasdan

A musical score consisting of five staves of music. The first staff begins with three time signatures: 2/4, 3/4, and 3/4. The music is written in a single melodic line on a treble clef. The score includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, rests, and repeat signs. A large, faint watermark is visible across the page, reading 'http://e.dunyodun.uz'.

SAMOI DUGOH

O'zbek xalq kuyi

Shoshilmay

A musical score for the piece 'Samoi Dugoh' in the 'Shoshilmay' style. The score is written on four staves in treble clef, with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 2/4 time signature. The first staff includes fingering numbers (1, 3) and dynamic markings (V). The second and third staves continue the melodic line. The fourth staff concludes the piece with repeat signs at both the beginning and end. A large, faint watermark 'http://www.uznet.com' is visible across the score.

HOY, LOLA

O'zbek xalq kuyi

Ergash Shukrullayev qayta ishlagan

O'rtacha tez

A musical score for the piece 'HOY, LOLA'. It consists of four staves of music in treble clef, with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 6/8 time signature. The first staff begins with a double bar line and a repeat sign, followed by a piano (*p*) dynamic marking. The music features a mix of eighth and quarter notes, with some slurs and accents. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

NAVRO‘Z KELDI

Yoqub Xo‘jayev she’ri

Laylo Mujdaboyeva musiqasi

Quvnoq

Yer- ni qiz- dir- di qu- yosh,
Bog‘- lar- ga kel- di ko‘k- lam. Ma- hal- la och-

Naqarot:

di chi- roy, At- rof go‘- zal, tur- fa rang. Nav-
ro‘z kel- di! Yang- rar kar- nay, Bay- ram- ga tez
ke- ling- ey, Yo- zib a- jib das- tur- xon, Ku-
tar bu- gun O‘z- be- kis- ton. Ku-

tar bu- gun O'z- be- kis- ton.

1. Yerni qizdirdi quyosh,
Bog'larga keldi ko'klam.
Mahalla ochdi chiroy,
Atrof go'zal, turfa rang.

Naqarot:

Navro'z keldi!
Yangrar karnay,
Bayramga tez keling-ey,
Yozib ajib dasturxon,
Kutar bugun O'zbekiston.

2. Nahordan kuy-qo'shiq-la
Sovg'a-salomin sozlar.
Yig'ilinglar, bolalar,
Kutar masxarabozlar.

Naqarot

3. Oqsoqol mo'ylov burab,
Qarang, shodon kuladi:
– Xush ko'rdik, Navro'zim,
Sen-la shodlik keladi.

Naqarot

BOLALIGIM – PODSHOLIGIM

Rauf Tolib she'ri
Nadim Norxo'jayev musiqasi

Chaqqon

Qu- yosh pesh- voz yo'- lim- da, Tur- fa or-
zu ko'ng- lim- da, Bax- tim me-ning qo'- lim- da, bax- tim
qo'- lim- da. Qu-yosh pesh- voz yo'- lim- da.
Ya-shash zavq- li, sa- fo- li, Bo-la- li- gim,
bo- la- li- gim, bo- la- li- gim pod-sho-
lik. Qal- bi tosh- qin dar-yo- lik
Bo- la- li- gim, bo- la- li- gim, bo-la- li- gim,
pod- sho- lik.

NAVRO'ZIM

Shukur Qurbon she'ri

Dilorom Omonullayeva musiqasi

Jonli

Ba- hor kel- di gul- ba- hor, e- ta- gi- da

gul tu- tib. Biz- ga in- tiq lo- la- zor,

qir- lar bag'- ri- da ku- tib. A...

At- rof to'- la har xil gul,

A...

lya, lya, lya. Biz- ning
lya, lya, lya, lya, lya

ko'k- lam- lar but- kul, lya, lya,

lya, chi- roy- li- dir ha- mi- sha,

lya

Taqrorlash uchun

chi- roy- li- dir ha- mi - - sha.

BOBOM ULUG' YOSHIDA

Egam Rahimov she'ri

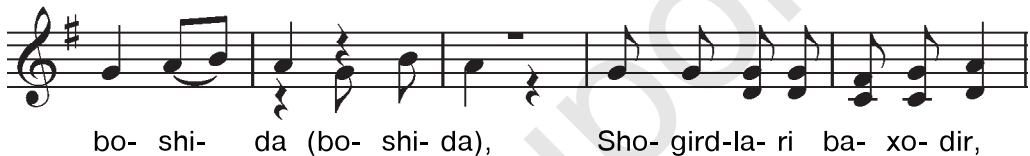
G'afur Qodirov musiqasi

Shoshilmay

mp

Bo- bom u- lug' yo- shi- da (yo- shi- da), Kat- ta ish- lar

bo- shi- da (bo- shi- da), Sho- gird-la- ri ba- xo- dir,

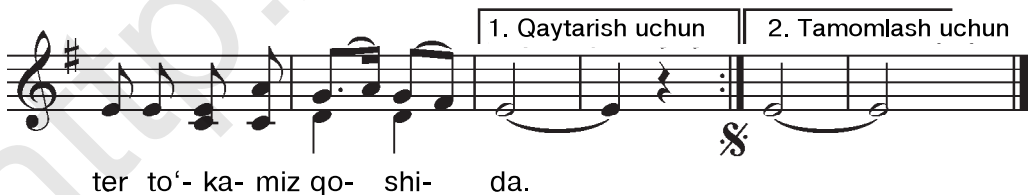

Ter to'- ka- miz qo- shi- da, ter to'-ka- miz qo- shi- da,

ter to'-ka- miz qo- shi- da.

1. Qaytarish uchun || 2. Tamomlash uchun

ter to'-ka- miz qo- shi- da.

Bobom ulug' yoshida,
Katta ishlar boshida,

Shogirdlari baxodir,
Ter to'kamiz qoshida.

Bobom asl pahlavon,
Sherdek oshar qir, dovon.

Bog' yaratar, gul tarar,
Omon bo'lsinlar, omon.

Degan: «Kasbing ulug'la,
Yaxshi ishni qutlug'la».

Silab asta boshimiz,
Degan: «Baxting qo'riqla».

TOM BOSHIDA QIZG'ALDOQ

N.Narzullayev she'ri

X.Rahimov musiqasi

Tom boshida qizg'aldoq,
O'ynar shamol sho'x, quvnoq.
Hayron bo'lar qizaloq,
Qulog'ida oybaldoq.

Go'yo yashil olamni
Chin dildan qutlar edi.
Barglarida shabnamni
Oftobga tutar edi.

Shunchalarki yer mehri,
Siylab, ko'tarmish boshga.
Ziyosida bor sehri,
Intilar u quyoshga.

Bahordan berib darak,
Tomda yashnar qizg'aldoq.
Urar yonida yurak,
Ko'klam qizi qizg'aldoq.

BOYCHECHAGIM OMONLIK

Qambar ota she'ri
Nadim Norxo'jayev musiqasi

Yerni qor qoplab yotar,
Sen uchun tonglar otar.
Mehring o'tida muz, qor,
Erib soylarga oqar.

Naqarot:

Boychechagim, boychechak,
Kulib chiqqan oy chechak.
Bahorda qir, dalamga
Qo'shasan chiroy chechak.

Husning emas bir onlik,
O'zing ezgu omonlik.
Har kim ko'ziga surtar,
Ko'rmaylik deb yomonlik.

Naqarot

Tun-kun nurga intilding,
Qish qahrin tashlab kelding.
Dillarda qadring baland,
Bahorni boshlab kelding.

Naqarot

KAKKU

To'liqin she'ri
Ibrohim Hamroyev musiqasi

Sekin

Me-ning se- vik- li qu- shim, tu- ta- man kaf-

tim- da suv, Sen- ga- dir sho'x qo'- shi- g'im,

Kak-ku, kak-ku, kak-ku-jon, kak-ku! Sen-ga-dir sho'x

qo'-shi- g'im, kak-ku, kak-ku, kak-ku-jon, kak-ku!

Mening sevikli qushim,
Tutaman kaftimda suv.
Sengadir sho'x qo'shig'im,
Kakku, kakkujon, kakku!

Yelkamga qo'n, mayliga,
Ko'zlaring munchoq, ko'zgu.
Boshlar bog'lar sayliga,
Kakku, kakkujon, kakku!

Baland, baland uhasan,
Jaji qalbimda orzu.
Fazolarni quchasan,
Kakku, kakkujon, kakku!

MUNDARIJA

Soʻz boshi	4
Birinchi chorak	
Qoʻshiq kuylash qoidalari	5
Oʻzbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi	6
Pauzalar	9
Naqsh olmalar. R. Tolib sheʻri, N. Norxoʻjayev musiqasi	10
Salom maktab.	
Egam Rahimov sheʻri, Jaloliddin Najmiddinov musiqasi	11
Eslang	12
Chorak va nimchorak pauzalar	13
Feruz. Gʻulomjon Roʻziboyev musiqasi	14
Diyor madhi.	
Xabib Rahmat sheʻri, Nadim Norxoʻjayev musiqasi	15
Rustam Abdullayev (1947-y.)	17
Qoʻzichoq.	
Yoʻldosh Sulaymon sheʻri, Rustam Abdullayev musiqasi	18
Dirijorlik harakatlari	20
Koʻylagim. Poʻlat Moʻmin sheʻri, Doni Zokirov musiqasi	21
Shirin-shirin.	
Ibrohim Jiyanov sheʻri, Xurshida Hasanova musiqasi	22
Chorak yakuni boʻyicha savollar	26
Ikkinchi chorak	
Xonandalar ansambli	27
Jonon. Muhammadjon Mirzayev musiqasi	27
Oltin paxtam – oppogʻim.	
Poʻlat Moʻmin sheʻri, Nadim Norxoʻjayev musiqasi	28
Cholgʻuchilar ansambli	29
Ufori 3 (Qizlar raqsi).Oʻzbek xalq kuyi.....	30
Iqbolingni kuylayman, Vatan	31
Oʻzbekiston kemasi. Yongʻin.	
Mirzo sheʻri, Ibrohim Hamroyev musiqasi	31
Vatanim zavqi.	
Poʻlat Moʻmin sheʻri, Nadim Norxoʻjayev musiqasi	33

Farhod Alimov (1947 – 2014)	35
Oppoq qandim.	
Po‘lat Mo‘min she‘ri, Farhod Alimov musiqasi	36
Uch chorakli o‘lchov	37
Milliy cholg‘ularimiz	38
Yangi yil tilaklari.	
Po‘lat Mo‘min she‘ri, Yefim Shvars musiqasi	39
Quvnoq bolalar qo‘shig‘i.	
Xurshid Qayumov she‘ri, G‘afur Qodirov musiqasi	40
Qor. Zulfiya she‘ri, Shermat Yormatov musiqasi	41
Chorak yakuni bo‘yicha savollar	42

Uchinchi chorak

Bo‘lajak Vatan himoyachilari	43
Marsh. J.Bize musiqasi	43
Yosh askarlar qo‘shig‘i.	
Safar Barnoyev she‘ri, Sayfi Jalil musiqasi	44
Tinglang va toping	45
Musiqaning ifoda vositalari	47
Lazgi. Xalq kuyi	48
O‘zbekimdan aylanay.	
Habib Rahmat she‘ri, Nadim Norxo‘jayev musiqasi	49
Musiqadagi dinamik belgilar	51
Do‘ppi tikdim. Turob To‘la she‘ri, Manas Leviyev musiqasi	52
Alteratsiya belgilari	53
Lolacha. O‘zbek xalq kuyi	53
Diyez	54
Archa qo‘shig‘i. Ilyos Muslim she‘ri, Ilyos Akbarov musiqasi.....	54
Gul terdi gullar.	
Po‘lat Mo‘min she‘ri, Nadim Norxo‘jayev musiqasi	55
Bemol	56
Oruxon Qoraqalpoq xalq kuyi	57
Boychechagim omonlik.	
Qambar ota she‘ri, Nadim Norxo‘jayev musiqasi	58

Porlar kamalak	
Jumaniyoz Jabborov she'ri, Nadim Norxo'jayev musiqasi	59
Bekar	61
Raqs. O'zbek xalq kuyi	61
Svetofor. Safo Ochil she'ri, Sa'dulla Nurmetov musiqasi	63
Chorak yakuni bo'yicha savollar	66

To'rtinchi chorak

Band va naqarat	67
Bahor vals. Muhammadjon Mirzayev musiqasi	68
Lola . Ilyos Muslim she'ri, Xurshida Hasanova musiqasi	69
Habibullo Rahimov (1946 -y.)	71
Tom boshida qizg'aldoq. Habibullo Rahimov musiqasi	72
Men – g'unchaman.	
Normurod Narzullayev she'ri, Habibullo Rahimov musiqasi	73
P.I Chaykovskiy (1840-1893)	75
Yog'och soldatchalar marshi.	
Pyotr Ilich Chaykovskiy musiqasi	75
Qo'zilarim.	
Olim Qo'chqorboyev she'ri, Fattoh Nazarov musiqasi	78
Baxtli bolalik qo'shig'i.	
Haydar Muhammad she'ri, Nadim Norxo'jayev musiqasi	80
Topshiriq	81
Major va minor	83
Eslang	84
Bibigul	85
Uchtovushlik	86
Ton va yarim ton	87
Chorak yakuni bo'yicha savol va topshiriqlar	88
Kuylarni tinglang	89-95
Qo'shiqlarni kuylang	96-103

HAMIDULLA NURMATOV , **NADIM NORXO‘JAYEV**

MUSIQA

3-sinf uchun darslik

Qayta ishlangan 11-nashri

Muharrir: *M.Abralova*

Musavvir *A.Donets*

Badiiy muharrir *Sh.Mirfayozov*

Texnik muharrir *X.Hasanova*

Musahhih *D.To‘ychiyeva*

Kompyuterda sahifalovchi *A.Nurmuhammedov*

Nashriyot litsenziya raqami AI № 290. 04.11.2016

2019-yil 12-fevralda bosishga ruxsat berildi. Bichimi 70x90¹/₁₆.

Kegli 14 shponli. Pragmatik garniturası. Ofset bosma.

7,90 shartli bosma toboq. 9,0 nashr tobog‘i. Adadi 493397 nusxa.

43-raqamli buyurtma.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi

Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligining

G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot - matbaa ijodiy uyida

chop etildi. 100128.Toshkent. Labzak ko‘chasi, 86.

www.gglit.uz info@gglit.uz

Ijaraga beriladigan darslik holatini ko'rsatuvchi jadval

T/r	O'quvchining ismi va familiyasi	O'quv yili	Darslikning olingan-dagi holati	Sinf rahbarining imzosi	Darslikning topshiril-gandagi holati	Sinf rahbarining imzosi
1						
2						
3						
4						
5						
6						

Darslik ijaraga berilib, o'quv yili yakunida qaytarib olinganda yuqoridagi jadval sinf rahbari tomonidan quyidagi baholash mezonlariga asosan to'ldiriladi:

Yangi	Darslikning birinchi marotaba foydalanishga berilgandagi holati.
Yaxshi	Muqova butun, darslikning asosiy qismidan ajralmagan. Barcha varaqlari mavjud, yirtilmagan, ko'chmagan, betlarida yozuv va chiziqlar yo'q.
Qoniqarli	Muqova ezilgan, birmuncha chizilib chetlari yedirilgan, darslikning asosiy qismidan ajralish holati bor, foydalanuvchi tomonidan qoniqarli ta'mirlangan. Ko'chgan varaqlari qayta ta'mirlangan, ayrim betlariga chizilgan.
Qoniqarsiz	Muqovaga chizilgan, yirtilgan, asosiy qismidan ajralgan yoki butunlay yo'q, qoniqarsiz ta'mirlangan. Betlari yirtilgan, varaqlari yetishmaydi, chizib, bo'yab tashlangan. Darslikni tiklab bo'lmaydi.